

Vestgård, Basken og Strømnes

Vestre Vestgård

Østre Vestgård

Basken

Strømnesgårdene

**Varteig Historielags høstvandring
lørdag 25. august 2012**

Tekst og foto: Britt Hedvig Hasle

Vestgård gnr. 5

Utvikling fram til 1900:

Vestgård betyr den *vestre gården* og skal opprinnelig ha ligget under den store middelaldergården Varteig. I *Rødeboken* sies det at Vestgård i 1397 skattet til Olavskirken i Borg. I tiden 1590 til 1740 utgjorde gården ett gårdsbruk. I 1740 skal gården ha blitt delt opp i to gårdsbruk. I 1801 besto den tidligere gården av to gårdsbruk samt plassen Basken. I løpet av de neste 30 årene skjedde det en ytterligere oppdeling av brukene. I 1838 utgjorde det opprinnelige Vestgård seks bruk. I 1887 og i 1903 nevnes det i alt sju gårdsbruk.

1900-2012 – Fra sju til tre bruk:

På 1900-tallet eksisterte det flere gårdsbruk i Vestgårdkroken. Kildene er ikke helt entydige når det gjelder bruksnumre, men det kan tyde på at følgende nummer gjaldt rundt 1900.

Bruksnummer 1 og 5: Bruksnummer 1 utgjør sammen med bruksnummer 5 den østre av dagens to Vestgård-gårder. I året 1900 var bruksnummer 1 eiet av Hans Gundersen (1863-1906) som opprinnelig kom fra Moum i Borge. Hans sønn Georg overtok gården, men det var broren Hilmar og hans familie som drev bruket da Georg forble ugift. I 1927 ble gården solgt til Kristian Brenne (1894-1981) som var oppvokst på Nordre Brenne og sønn av Ole Brenne. Nils Hansen står i 1903 som eier av bnr. 5. Også dette bruket kom i Brenneslektas eie. Asmund Brenne (f. 1929) overtok bnr. 1 og 5 i 1962 etter sin far. Asmunds datter Elsie Anita og hennes mann Kjell Einar Andersen tok over i 1997.

Bruksnummer 2 og 3 var rundt 1900 ett bruk. Gården var i Westgaardslektas eie fram til 1927 da bruket kom på salg. Eiendommen ble i 1928 kjøpt av Anders Basken og Hans Hasle som delte området mellom seg.

Bruksnummer 4 og 9 er bruket Basken. Gården skal opprinnelig ha vært en plass under Vestgård. I 1868 ble bruket selveierbruk. I følge kildene kan man spore slekta mer enn 200 år tilbake i tid. I dag eies Basken av Ørjan Lunde (f. 1973), sønn av Anne Margrethe Basken (f. 1949).

Bruksnummer 6 er i dag en del av det vestre Vestgård. Bruket har vært i samme slekt fra 1890 da Hans Johansen Vestgård kjøpte gården. Hans og hans kone Karen skal ha kommet flyttende fra Kongrud, men opprinnelig var Hans fra nordre Småberg og Karen fra Skofteby. Datteren Ragna og hennes mann Hans Iversen Hasle overtok gården i 1912. Gården ble overdratt til sønnen Iver Hasle i 1953 og siden til Annar Hasle i 1983. I 2009 kjøpte datteren Britt Hedvig Hasle og hennes mann Tord Fuglem gården.

Bruksnummer 7, Løkka, var opprinnelig en husmannsplass ryddet i begynnelsen av 1780-årene. Plassen skal ha blitt selveierbruk i 1824. I løpet av 1800- og 1900-tallet ble bruket solgt en rekke ganger. Løkka var bebodd til ut på 1900-tallet. I 1977 ble bruket kjøpt av Iver Hasle og innlemmet i Vestgård.

Bruksnummer 8 ble gjerne omtalt som *Antonstua*. Dette bruket besto rundt 1900 av en tømret stue og en låve. Låven, *Linnalåven*, ble bygd i 1900 mens selve tømmerstua var bygd tidligere. På starten av 1900-tallet ble *Antonstua* utbygd. Navnene på bygningene var oppkalt etter tidligere eiere. Plassen ble i 1923 kjøpt av Hans Hasle og lagt til Vestgård bnr 6.

Sundås har ikke eget bruksnummer, men var en tomt som lå rett sør for Basken. Rundt 1900 skal det ha bodd to familier på denne eiendommen. Det bodde folk på *Sundås* fram til midten av 1940-tallet. I dag ligger Sundås under det vestre Vestgård.

Strømnes gnr. 4

Utvikling fram til 1865:

Strømnesgårdene har røtter langt tilbake i tid. Selve navnet har gården etter en strøm i Glomma. Opprinnelig utgjorde Strømnes en gård men skal rundt 1640 ha blitt oppdelt i to enheter. Peder Strømnes sies å være den siste som hadde bruket samlet, perioden 1611 til 1635. Etter hans død ble gården delt mellom sønnene hans. I 1801 var det tre brukere på Strømnes. I løpet av 1800-tallet skjedde det en stadig oppdeling av gårdene. I manntallet fra 1865 står det oppført i alt sju selveierbruk på Strømnes. I tillegg er det nevnt to husmannsplasser; Strømnesholdtet og Ødegården.

1865-2012 – Fra sju til to bruk:

Rundt 1900 utgjør Strømnes i alt 16 bruksnummer, flere av dem utgjør små parseller. I løpet av 1900-tallet skjer det en stadig sammenslåing av bruk i Strømneskroken. I dag er det to bruk i tillegg til et lite småbruk og fire eneboliger.

Strømnes gnr 4, bnr 3,4,5,6 og 11: Strømnes nordre besto av en rekke bruk på 1800-tallet. Utover på 1900-tallet ble brukene samlet under en eier. I 1942 arvet Thorleif Strømnes gården etter sin pleiefar Ole Hansen Strømnes. I 1971 overtok Torleifs sønn Ole Ansgar gården. I dag eies gården av Tor Egil Strømnes.

Strømnes gnr 4, bnr 10-12: Gården Strømnes gnr 4 bnr 10-14 var fra midten av 1800-tallet eid av Syver og Olea Strømnes. Sønnen Simen overtok gården ut på 1900-tallet og hadde gården fram til 1948. Simen solgte eiendommen til Olaf og Elise Bergerud. Gården ble da slått sammen med bnr 12-15. Bruket har nå gnr 4 bnr 10-12. Ole Bergerud kjøpte som nr 6 i søskenflokket gården i 1964. Gården eies i dag av Per Anders Bergerud.

Strømneshaugen gnr 4, bnr 7: Bruket oppsto da Ragnhild Olsdatter solgte en parsell til Christian Andersen i 1901. Bruket ble senere solgt en rekke ganger. I dag er eiendommen delt i to, og eies henholdsvis av Runar Wold og Jan Steinar Wold.

Strømnes bnr 12-15: Søndre Strømnes var fram til 1923 eiet av Iver Olsen. Etter hans død kjøpte Olaf og Elise Bergerud bruket på auksjon. Den gamle stua med uthus ble utskilt da Ole Bergerud overtok gården i 1964. Denne plassen eies i dag av Jens Bergerud.

Utsnitt av et kart fra 1775. Som man vil se, var det den gang bare to husmannsplasser i området - Basken og "Monckøen".

1. Vestgård gnr 5, bnr 1 og 5

Gården eies av Elsie Brenne og Kjell Einar Andersen og består i dag av 94 da. innmark, 168 da. skog, 9 da. annet. Det ble lenge drevet husdyrhold på gården. Fram til 1983 ble det drevet melkeproduksjon. Melkeproduksjonen ble avløst av eggproduksjon samt sauehold. I dag er det meste av husdyrholdet avviklet, men det er fortsatt aktiv hesteavl på gården. Det er Asmund Brenne som står i spissen for dette. Asmund er også opptatt av å holde liv i gamle tradisjoner. Han har en rekke hesteredskap som han anvender i arbeidet på jorda. De siste årene har det blitt herset på ”gamlemåten”

Husene på det østre Vestgård er av yngre dato. Da Elise og Kristian Brenne tok over i 1927 var bruket forfallent. Ny låve sto på plass allerede i 1928 og nytt bryggerhus var bygd i 1931. Den gamle stua ble revet og erstattet med en ny i 1958. I de påfølgende årene ble låven påbygd, samt nytt redskapshus bygget.

*Flyfoto av
Østre og Vestre
Vestgård -
fotografert i 1956*

2. Vestgård gnr 5, bnr 2, 3, 6 og 8

Det er full drift på gården som i dag eies av Britt Hedvig Hasle og Tord Fuglem. Annar Hasle, som gav fra seg gården i 2009, er fortsatt i aktivitet på gården. Dagens drift består av eggproduksjon, ammeku og gress- og kornproduksjon. Gården består av 250 da. innmark og 45 da. skog. I tillegg leies jorda på begge Strømnes-gårdene samt Sulusnes og Basken.

Vestre Vestgård (5, 2 m.fl.) - fotografert i bakkenivå på 1950-tallet.

Bua fra 1902 er eneste huset igjen av den gamle bygningsmassen.

Stabburet er den eldste bygningen på Vestgård. "Bua" ble bygget i 1902 av Hans Johansen Vestgård som på slutten av 1800-tallet kjøpte gården. Rundt 1950 sto det en rekke gamle bygninger på gården, ingen av disse eksisterer i dag med unntak av stabburet. Hovedbygningen og bryggerhuset lå opprinnelig i området der postkassestativet står i dag. Disse ble revet etter at nytt våningshus ble bygd i 1959. Ny låve ble bygd i 1952. I 1983 ble melkeproduksjonen lagt ned og erstattet med eggproduksjon (startet 1980), i den forbindelse ble hønehuset oppført. Senere har hønehuset blitt påbygd flere ganger i tillegg til at nytt løsdriftsfjøs med verksted har blitt bygd.

Steinstolen: På Vestgård står det i dag en stol formet ut av stein. Den bærer inskripsjonen H.J.V.1901. Forkortelsen står for Hans Johansen Vestgård som kjøpte gården på slutten av 1800-tallet. Stolen skal ha blitt til i forbindelse med arbeid i et lite steinbrudd på gården. En steinblokk skal naturlig ha formet seg ut som en stol.

Lysthuset til Kristian Westgaard: Det er ingen gjenværende hustufter av Vestgård bnr 2 og 3 som var i Westgaardslektas eie fram til 1927. Deler av hagen er fremdeles inntakt. De store lindetrærne skal ha blitt plantet av Kristian Westgaard og sirkelen av stammer ble gjerne betegnet som Lysthuset til han Kristian.

Brønner: Som på gårder flest var det en rekke brønner i Vestgårdkroken. Det fortelles om fjøsbrønner, stallbrønner og renvannsbrønner. Brønnene kunne være både oppkomme og regnvannsbrønner. Disse brønnene var viktige for både folk og fe, men også til mye glede for barna. Det fortelles om barn på Vestgård med fiskestenger og ruser på jakt etter karduser.

Men brønnene var også et faremoment. Var et barn blitt borte, var det første stedet man lette i brønnene. Man brukte gjerne rive til å sømfare brønnen. Karen og Hans Johansen mistet datteren Andrea i gårdsbrønn på Nord-Småberg på slutten av 1800-tallet. Det fortelles også at Ellen (Ella)

Steinstolen hvor initialene til Hans Johansen Vestgård er hogd inn.

Smiedammen - der Ella Brenne (gift Lunde) holdt på å drukne som liten jente.

Brenne holdt på å drukne i Smiedammen på Vestgård (bildet) da hun var 2-3 år. Moren, Elise Brenne (f. Bergby) så lua som fløt på vannet. Barnet ble funnet livløst, men Hans Basken som drev jakt i nærheten hørte skrikene og kom barnet til unnsetning. Hans hadde lært livredning i militæret og fikk etter hvert liv i jenta.

Samarbeid og pleiebarn: Gjennom tiden har det vært tett samarbeid mellom gårdene i Vestgårdkroken. Gårdene drev hestebytte og arbeidet sammen om å høste kornet om høsten. Denne tradisjonen ble ført videre av Annar Hasle og Asmund Brenne da de startet samdrift med felles melke- og kjøttproduksjon i 1973. Denne pågikk fram til 1983.

Pleiebarn var et annet fenomen som kjennetegnet Vestgårdkroken og som var vanlig også mange andre steder. I første halvdel av 1900-tallet vokste det opp flere pleiebarn her. Elise Brenne, Lauritz Larsen, Thorleif Petersen (Strømnes) og Svanhild Wilhelmsen (Basken) var fire av dem. Lauritz og Thorleif kom fra Kristiania.

3. Småbergevjå

Deler av Småbergevjå er preget av usikker grunn. På slutten av 1800-tallet gikk det et kvikkleireras i Lillengbakkene.

På vinterstid ble evja brukt som utgangspunkt når elva skulle stikkes. Traseen gikk fra evja og over til Sagevja på Åserødlandet.

4. Baskedumpa

Elvebakkene er mange steder bratte, Baskedumpa var derfor et attraktivt sted for nedkjøring med hest. Dumpa ble benyttet i forbindelse med både kryssing av elva og for henting av is. Is ble skåret på Moa, utenfor Vestgård. Isen ble lagt i torvstrø for så å bli brukt til å kjøle ned melk. Ishuset på vestre Vestgård lå i delet til det østre Vestgård. Ishuset på den østre gården lå nord for låven. Isen kunne holde seg til langt ut på sommeren.

5. Baskebrygga

Baskebrygga var fast anløpssted for Krabben fra 1870 og fram til ruta ble lagt ned i 1946. Med Krabben var vartingene sikret fast forbindelse til Sarpsborg vannveien. Til Baskebrygga kom folk fra Småberg, Vestgårdkroken, Strømnes og Kindalen.

*Klesvask ved
Baskebrygge
omkring 1940-
45.*

Brygga var ikke bare brukt til båttrafikk, folk fra Vestgårdkroken og Småberg brukte også brygga til klesvask. Man hadde gjerne egne vaskedager der folket møttes ved brygga, kokte klær i store kar på bål og tørket klærne på brygga. Baskebrygga er for lengst revet, men man kan fremdeles se boltemerker etter bryggefestene.

6. Basken

Basken – fotografert i 2012.

Navnet Basken er man usikker på betydningen av, trolig er det svært gammelt. I Kåre Hoel/ Tom Schmidts *"Bustadnavn i Varteig"* (2010) er en teori at Basken opprinnelig kan ha vært et tilnavn på en person. Alternativt henvises det til uttrykket *"å baske"* (plaske/slå) med tanke på den sterke strømmen i elva. Plassen var opprinnelig en husmannsplass, men ble i 1886 selveierbruk. Av de gamle bygningene på gården er det bare stabburet igjen. Gården som utgjør 115 da eies nå av Ørjan Lunde. Både husa og jorda er utleid.

7. Sundås

Plassen ligger rett sør for Basken og skal aldri ha utgjort noen egen husmannsplass. Mest sannsynlig har plassen eksistert fra siste halvdel av 1800-tallet. Familien til Marius Sundås bodde der til midt på 1940-tallet. I dag er hus og tufter borte, men man kan fremdeles se

Bilde fra Sundås i 1931. Foran stua ser vi Martha og Marius Sundås med sønnen Rikard - og til høyre Svanhild Wilhelmsen (senere gift Dalen), som fikk sin oppvekst på Basken.

hageblomster fra den tiden da det bodde mennesker på Sundås. I Kåre Hoel/Tom Schmidts *"Bustadnavn i Varteig"* (2010) trekkes det paralleller til Sundås ved Grønsund i Skiptvet, som *"meget benyttet overfartssted ved Glommen"*.

8. Pumpehuset

På 1950-tallet fikk de fleste innlagt vann. I den forbindelse ble det anlagt en rekke pumpehus langs Glomma. Vestgård delte pumpehus, mens Basken hadde sitt eget. Pumpehuset på Vestgård ligger bratt til og pumper inn vann mellom land og Munkøya.

Da det var fløtevirksomhet i Glomma lå det en 70-80 meter lang lense mellom skjæret og land som styrte tømmeret slik at det ikke gikk på skjæret. Det finnes fremdeles bolter og kjetting fra denne lensa. Selve lensa ble fjernet da fløtingen ble lagt ned i 1985.

Flere av mannfolka i Vestgårdkroken jobbet i lensa. Noen jobbet i Opsundlensa, mens andre jobbet i Glennetangen lense. Det fortelles at Hans Hasle, Ole Lunde og Marius Hasle rodde sammen til Opsund. På vei til og fra Opsund delte de på å ro. Ole rodde fra Lunde til *"Omgjengstangen"* hvor Hans overtok. Hans rodde derfra og ned til Hasleødegård hvor Marius overtok og rodde det siste stykket. På vei nedover rodde de medstrøms, mens de på vei oppover benyttet de seg av oppier. Marius Sundås var også et fast innslag på Glomma. I uthuset på Sundås bygde han sin egen motorbåt. Med hjelp av denne båten fraktet Marius i en årrekke lensearbeidere opp til Glennetangen.

9. "Husmannsplassen ved bjørkene"

På 1800-tallet lå det en liten husmannsplass helt nede ved Glomma med utsikt mot holmene. Plassen har ligget under Vestgård og har mest sannsynlig vært en husmannsplass uten jord. Det sies at Aamund Johannesen, forfatteren av blant annet matematikkboka *"Nå regner vi"* som ble brukt i skolen på 1950-tallet, skal ha vært knyttet til plassen uten at man med sikkerhet vet hvordan. Hva plassen ble kalt er usikkert. Midt på 1900-tallet kunne man fremdeles se hustufter nede ved bjørkene.

Her i bjørkelunden lå plassen som matematikeren Aam. Johannesen skal ha hatt tilknytning til.

10. Munkøya og Strømnesholmene

Utsikt mot Strømnesholmene.

Sør for Vestgård og Strømnes ligger det tre holmer ute i Glomma. Disse øyene er sameie mellom Strømnes, Vestgård og Småberg. Strømnesholmene har tidligere blitt brukt til beite og vedhogst. I år har man gjenopptatt tradisjonen med dyr på holmene.

Munkøya ligger midt i Glomma mellom Basken og Blakkestad. Øya skiller seg ut med en flott sandstrand. Opprinnelsen til navnet er ikke kjent. I folketellingen fra 1801 er Munkøya oppgitt som husmannsplass. I dag tilhører øya Blakkestad i Øvre Tune. Eierforholdet har imidlertid skiftet i årenes løp. I 1887 kjøpte Hans Eriksen Basken øya fra Rød i Tune. Den ble så solgt til Arthur Berg i Tune i 1928. Bjarne Basken prøvde forgjeves å kjøpe øya tilbake i 1956. I dag leies øya av det vestre Vestgård. Øya brukes til beite for storfe og sau.

11. Snapopp

I forbindelse med holeplanering på 1970-tallet kom Annar Hasle over ei svill på jordstykket man kaller Snapopp. Denne svilla kan være restene av en husmannsplass som eksisterte på 1800-tallet. I manntallet fra 1865 går det fram at det under Vestgård ligger tre husmannsplasser, hvorpå en skal være ubebodd. Det er mulig at Snapopp er denne ubebodde plassen det er snakk om.

Hva som er opprinnelsen til navnet vites ikke. Kåre Hoel/Tom Schmidts *"Bustadnavn i Varteig"* (2010) har ingen eksakt forklaring på navnet, utover at imperativet av *"å snappe"* sammenstilt med adverbet *"opp"* er en oppfordring om å snappe opp noe / gripe noe raskt.

(Gustav Vigelands svigermor var fra Snapopp. Les om henne på side 12 i dette heftet.)

12. Løkka

I manntall og kirkebøker står plassen oppført som Vestgårdlækken, men til daglig ble plassen kalt Løkka. Plassen var opprinnelig en husmannsplass ryddet i 1780-årene. Løkka ble selveierbruk i 1824. I tidenes løp

Her lå husmannsplassen Løkka. Etablert på 1780-tallet og selveierbruk fra 1824.

har plassen byttet eiere en rekke ganger. Iver Hasle kjøpte plassen i 1977, siden den gang har området tilhørt det vestre Vestgård. I dag er det bare et redskapsskjul som står igjen. Dette ble bygget rundt 1950. Det bodde folk på Løkka til ut på 1900-tallet.

16. juli 1914 skal det ha skjedd en ulykke på Løkka. I forbindelse med et forrykende tordenvær skal den ene datteren i huset, Anette Hansdatter (f. 1866) ha blitt truffet av lynet med en slik kraft at hun ble drept. Det sies at hun i frykt for uværet ville søke trøst hos naboen. Det var da hun tok i dørhåndtaket på vei ut, at ulykken skal ha skjedd. I kirkeboka fra juli 1914 er lynnedslag ført opp som dødsårsak.

(Les mer om Anettes dødsfall og bosettingen på Løkka på side 14 i dette heftet.)

13. "Hytta"

I skogkanten ved Strømnes med utsikt utover Strømnesholmene, kan man fremdeles skimte ruinene etter en tidligere husmannsplass. Plassen blir kalt "Hytta" og er trolig identisk med "Tostenhytta". "Tostenhytta" har sitt navn etter Torsten Mathisen (f. 1819) og ble utskilt fra hovedbølet i 1853. "Hytta" ligger under Strømnes og besto av ei lita stue og en låve/fjøs.

Fortsatt synes hustuftene på Hytta.

14. Strømnesevja

Sør for Strømnes går det inn to evjer, Strømnesevja og Kjerringevja. Strømnesevja brukes i dag som båtplass. Innerst i evja ligger holmen "Bukkehornet". Den har lenge vært gjengrodd av grantrær etter planting på 1930-tallet, men har igjen blitt en åpen holme etter hogst. Strømnesevja har i all tid vært en yndet plass for skøyter vinterstid og bading på sommeren. Tidligere gikk det ut flere bekker i evja. I forbindelse med disse bekkene skal det ha vært kvernbruk. Det finnes ingen rester etter dette. I Kjerringevja kan man se innhogd vannmerke etter storflommen i 1995.

Strømnesevja - en idyllisk bade plass.

15. Søndre Strømnes

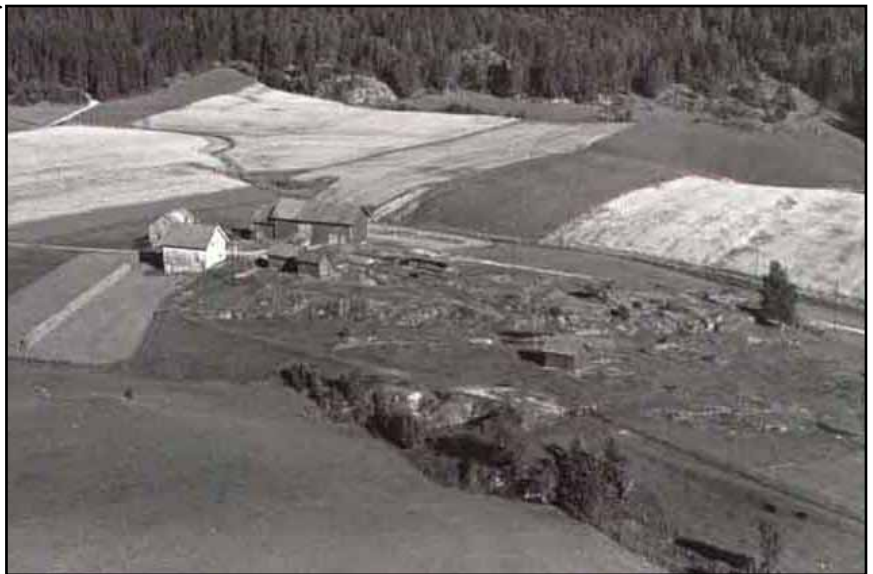
Søndre Strømnes utgjorde et eget gårdsbruk fram til 1948 da det ble solgt og slått sammen med nabogården. I 1964 ble selve tunet skilt ut. I dag eies plassen av Jens Bergerud. Stua som er over 200 år står fremdeles. Låve, kjeller og hønehus er revet.

Stua på søndre Strømnes er over 200 år gammel.

16. Strømnes gnr 4, bnr 10-12

Det søndre Strømnes gnr 4, bnr 10-12 eies i dag av Per Anders Bergerud og består av 100 da. dyrket mark og 400 da. skog og utmark. Jord og utmark leies ut. Hovedhuset ble bygd i 1929 etter at det gamle huset brant ned. Låven ble påbygd på slutten av 1950-tallet. Bryggerhuset er totalrenovert og brukes i dag som bolighus. Fjøset på Stømnes søndre er en tømret bygning fra tidlig 1800-tall. Sør på gården står fortsatt det gamle sommerfjøset.

Strømnes (4, 10-12) – fotografert i 1951.

17. Strømnes gnr 4, bnr 3, 4, 5, 6 og 11

Gården eies av Tor Egil Strømnes og består av ca. 100 da. dyrket mark og noe skog. Jorda er utleid. I dag er det bare låven som er av eldre dato.

Strømnes nordre (4, 11 m.fl.) – fotografert i 1956.

18. Strømneshaugen

Strømneshaugen - som i dag huser tre boliger.

Strømneshaugen, ofte bare kalt ”*Haugen*”, oppsto som eget bruk 1901. Ingen av de opprinnelige husene står i dag. Det ble bygd nytt hus på Strømneshaugen i 1937 etter at det gamle huset brant ned etter barns lek med ild. Dette huset er senere blitt erstattet med et nytt. I dag er det tre bolighus på tomten, men ingen jord.

Husmannsplasser

Det skal ha ligget fire husmannsplasser under Strømnes. I tillegg til ”*Hytta*” skal Helgehytta, Strømnesholtet og Ødegården ha vært plasser under Strømnes.

Strømnesholtet var en husmannsplass med jord som grenset inntil det Nordre Dalene. På 1900-tallet ble plassen oppgitt og Strømnesholtet ble kjøpt av lensmann Martin Larsen og lagt inn under Småberg.

Kilder:

Olav Spydevold: Varteig en liten bygds historie 1956, Kåre Hoel/Tom Schmidts ”Bustadsnavn i Varteig” (2010), Årstidsskrift for Varteig Historielag *Inga* 1998, Årstidsskrift for Varteig Historielag *Inga* 1999, skjøter, folketellinger 1801, 1865, 1910, kirkebøker og muntlige kilder

Om Gustav Vigeland og svigermoren fra Snapopp

Inga Syvertsen var billedhugger Gustav Vigelands samboer i 20 år. Røttene hadde Inga blant annet fra Snapopp under Vestgård.

Ingas mor het Ellen Johannesdatter, og hun var født på Snapopp 9. september i 1859, med Johannes Andersen Sælid og Olean Isaksdatter Kultorp som foreldre. Lite ante hun nok at hun 43 år senere skulle bli Vigelands svigermor.

På Snapopp vokste Ellen opp sammen med tre eldre brødre - Carsten født 15. september i 1849, Alexander 12. desember 1852 og Elias 28. juni 1856.

Moren Olean dør imidlertid når Ellen bare er to år, og familien på Snapopp går i oppløsning. Olean får oppveksten sin hos slekt på Kultorp, mens faren losjerer hos svogeren på nabogården. Der tjener han til livets opphold som skomaker. Elias fostres opp på en husmannsplass på Skofteby, Alexander på Nedre Lunde og Carsten kommer til Moene.

Etter konfirmasjonen tjente Ellen på Kultorp, men flyttet i 1879 til Kristiania. Der gifter hun seg 5. april 1883 med Anton Syvertsen. Anton var opprinnelig fra Tune, født 9. august i 1859. I hovedstaden livnærer han seg ved å sanere gamle bygårder.

Inga er parets førstefødte, født 8. desember i 1883, og med årene vokser barnefamilien med Peder (04.08.1886), Astrid (04.07.1893), Einar (01.01.1896), Ruth (16.06.1898), Erling (02.03.1901) og Leif (21.12.1903).

Vigeland forelsker seg i Inga

Historien om Inga Syvertsen og Gustav Vigeland er presentert i Varteig Historielags årstidsskrift Inga for 2005.

Inga får sin oppvekst i Borg gade 14 i Kristiania - en fire etasjes gård med i alt 136 beboere. Gården inneholdt 26 leiligheter - 11 i "Forgaarden" og 15 i "Baggaarden".

Som 16-åring får hun jobb ved Kristiania Viserguttkontor. Hun betegnes som *"en pike fra arbeiderklassen, slående vakker, med harmonisk formede ansiktstrekk, blå øyne under en høy panne, blondt hår som hang i en flette nedover ryggen og korketrekkerkrøller over ørene"*.

En dag fikk Inga i oppdrag å gå til Vigeland med bud fra noen damer som ønsket å møte billedhuggeren. Han mønstret den vakre budbringersken, spurte hva hun het og ga henne to kroner med beskjed om å kjøpe seg en 7 øres kake og ellers melde tilbake at han ikke var hjemme.

Senere ba Vigeland henne sitte modell for et portrett, og hun ble fort fast hjelp i atelieret. 31-årige Vigeland ble heftig forelsket i ungjenta, og fra 1902 ble de samboere.

*En slående vakker Inga Syvertsen
fotografert i København i 1911.
Hun var Gustav Vigelands
samboer i 20 år.*

Stormfullt forhold

De to var samboere i nærmere 20 år, men forholdet må ha vært stormfullt. Gustav Vigeland var en uforbæderlig jentefut, og var allerede i et forhold da han ble sammen med Inga. Han inngikk endog et proforma ekteskap med jevnaldrende Laura Mathilde Andersen da hun ventet barn nummer to med Vigeland - uten at Inga visste om det.

Han hadde også flere andre jentehistorier underveis, og i 1921 var forholdet til Inga definitivt slutt.

Inga Syvertsen og Gustav Vigeland tilbrakte somrene 1918 og 1919 på Haven ved Kultorp. Inga eide nemlig Haven, og Vigeland rømte hovedstaden i frykt for spanskesyken.

Gustav Vigeland brukte mye av tiden under oppholdet i Varteig til å skrive sine erindringer fra barne- og ungdomsårene. Disse memoarene har vært nyttige når biografer senere har fordypet seg i kunstnerens liv.

I noen grad kan også Vigeland ha utfoldet seg som skulptør mens han var på Haven.

Praktiske forhold - både hva gjelder plass og tilgang på leire til modelleringen - satte nok imidlertid visse begrensninger.

Solid dokumentasjon

I biografier om Vigeland poengteres Inga Syvertsens innsats for å dokumentere billedhuggerens arbeid. Hun katalogiserte skisser, fotograferte skulpturer og førte alt inn i en stor protokoll - til uvurderlig hjelp for kunsthistorikere i ettertid.

Det finnes for øvrig flere verker av Gustav Vigeland som bærer Inga Syvertsens umiskjen-

nelige trekk. Det gjelder både portrettmasker, akttegninger og skulpturer.

Da Inga Syvertsen døde 25. juni 1968, ble hun lagt i samme grav som søsteren Ruth på Vestre Gravlund, under en skulptur med lyttende småpiker som Vigeland hadde laget drøye 50 år tidligere. Ruth døde i 1909 av difteri, bare elleve år gammel.

Gustav Vigeland døde 12. mars 1943 - 74 år gammel.

Øistein Bøe

Gustav Vigeland fotografert mens han tilbrakte somrene 1918 og 1919 på Haven ved Kultorp.

Ble drept i ”Et voldsomt Tordenveir”

Da Anette Hansdatter på Vestgårdløyken ble drept av lynet 16. juli i 1914, ble både uværet og tragedien på Løkka omtalt i lokalavisene.

Avisa Glommen skrev dagen etter:

”Under et tordenveir som igaar eftermiddag gikk over Varteig blev en 48 aarig kone Anette Hansdatter Westgaardløyken ramt av lynet.

Hun stod i sin dør; da hun pludselig faldt død om. Der var da flere synlige mærker som av brandsaar paa forskjellige steder av legemet. Folk i huset merket ellers intet til lynnedslaget.”

Dagen derpå skriver Sarpen:

”Et voldsomt Tordenveir raset opover Glommen torsdag Eftermiddag. Lynet slog ned nær Elven i Tune og ved Glendeberget i Skiptvet.

Paa det førstnævnte Sted, i Rødskog, tok det fyr i Kratskog, men fhv. Lensmand Larsen, som kunde se Røken tversover Elven, fik sat i gang Slukningsarbeide, saa videre Fare blev avværgt.

I Varteig slog Lynet ned hos Hans Vestgaardløyken og rammet Datteren, en ældre Pike, som stod i en aapenstaaende dør. Hun faldt død om med det samme.”

I en aldri så liten parentes kan kanskje fortelles at An(n)ette ikke er den eneste som er slått ihjel av lynet i Varteig. I 1783 blir Erik Olsen Vesle-Bøe drept i et tordenvær, bare fem år gammel.

Eierskap på Løkka

Anettes farmor het Anne Andersdatter og var fra Strømnes. I 1820 giftet Anne seg med Ole Mathisen Rogndalen, og Anne og Ole overtok hennes farsgård - bruksnummer 5 på Strømnes.

Anne og Ole fikk blant annet sønnene Hans og Ole Christian. Hans var født på Rogndalen 8. oktober i 1828, og giftet seg med Elisabeth Johnsdatter fra Eidsberg, født 27. juli i 1832. Vielsen fant sted i Varteig kirke 11. januar i 1861.

Elisabeth og Hans bosatte seg på Løkka, mens broren til Hans - Ole Christian (født i 1837) - overtok bruksnummer 5 på Strømnes.

Eierskapet på Løkka varierer noe innen familien, men i 1865 blir Hans betegnet som selveier på bruket. Både faren Ole og broren Ole Christian oppgis imidlertid også i perioder som eiere av Løkka.

Familien på Løkka

Uansett eierforhold, det er Elisabeth og Hans som bor på Løkka - og det gjør de fram til de dør. Nyttårsdagen 1866 kommer datteren An(n)ette til verden, og 11 år senere - 21. mars i 1877 - blir søsteren Marie født. Begge to på Løkka.

Ingen av døtrene ble gift. Marie fikk datteren Olga 26. januar i 1902. Faren var Anton Matisen fra Strømnesholtet, født 28. mai i 1885.

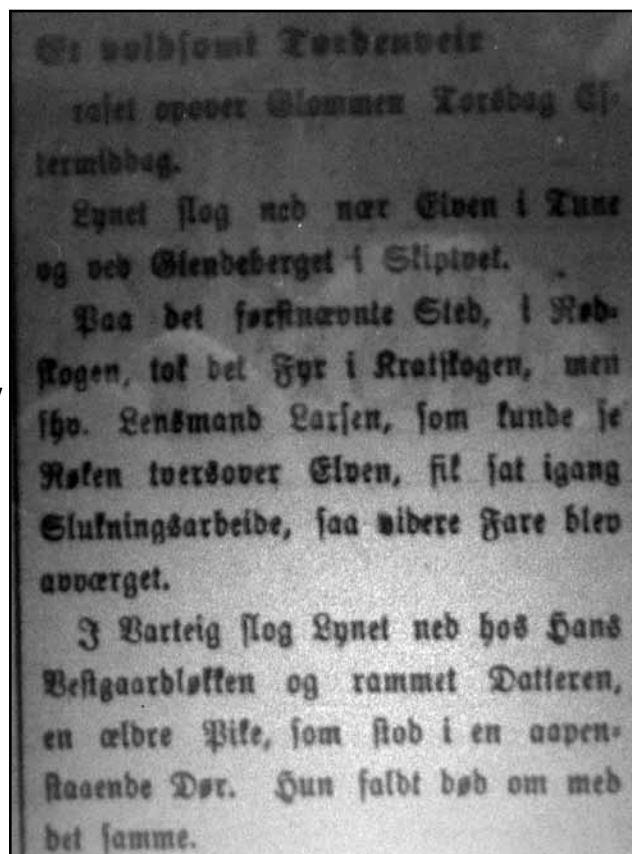
Senere kom Marie til Brenne, først til Augusta og Julius på det nordre Brenne og deretter til Anna og Anton på det midtre Brenne. Marie dør på Brenne i 1942, knappe 75 år gammel. I gravprotokollen betegnes hun som fattiglem.

Maries datter Olga bor hos besteforeldrene på Løkka når hun konfirmeres i 1917. Senere kommer hun til Blakkestad i Tune, der hun dør allerede 4. august i 1935, bare 32 år gammel.

Hans Olsen dør for øvrig på Løkka 11.

september i 1918. I gravprotokollen blir han

benevnt som selveier på Vestgårdløkka. Kona Elisabeth blir boende på Løkka fram til hun dør 11. desember i 1920.

Faksimile fra avisa Glommens omtale av tragedien på Løkka, som krevde Anette Hansdatters liv.

Øistein Bøe

Varteig Historielag

Stiftet 8.2.1982

Internett: www.varteig-historielag.no E-post: varteighistorielag@gmail.com Org.nr.: 991 901 809

VARTEIG HISTORIELAG har som formål å vekke og fremme den historiske interesse blant bygdas befolkning og andre som er interessert i bygda. Dette gjøres ved bl.a.

- å avholde møter med lokalhistoriske foredrag
- innsamling av kildemateriale og gjenstander av historisk verdi
- registrering og bevaring av kulturminner
- stimulering og hjelp til slektsgranskere

VARTEIG HISTORIELAG har 2 æresmedlemmer og ca 110 ordinære medlemmer. Medlemskontingent er p.t. 200 kr (100 kr for familiemedlem).

Styret i Varteig Historielag 2012:

Leder	Kari S. Lunde	tlf 482 29 088
Nestleder	Erling Skivdal	tlf 950 88 348
Sekretær	Øistein Bøe	tlf 905 84 569
Kasserer	Karin Kullerud Ek	tlf 905 49 094
Styremedlem	Odd Johansen	tlf 911 22 373

1. Vestgård gnr 5, bnr 1 og 5
2. Vestgård gnr 5, bnr 2, 3, 6 og 8
3. Småbergevja
4. Baskedumpa
5. Baskebrygga
6. Basken
7. Sundås
8. Pumpehuset
9. "Husmannsplassen ved bjørkene"

10. Munkøya og Strømnesholmene
11. Snapopp
12. Løkka
13. "Hytta"
14. Strømnesevja
15. Søndre Strømnes
16. Strømnes gnr 4, bnr 10-12
17. Strømnes gnr 4, bnr 3, 4, 5, 6 og 11
18. Strømneshaugen